

ОДЕСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ХОМУТЕНКО АЛЛА ВІТАЛІЇВНА

УДК 336.711.65 (477)

**ФІНАНСОВИЙ КОНТРОЛЬ НЕБАНКІВСЬКИХ
НЕПРИБУТКОВИХ ФІНАНСОВИХ УСТАНОВ УКРАЇНИ**

Спеціальність 08.00.08 – гроші, фінанси і кредит

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Одеса – 2010

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Одеському державному економічному університеті Міністерства освіти і науки України.

Науковий керівник: кандидат економічних наук, доцент
Михайленко Світлана Володимирівна,
Одеський державний економічний університет,
доцент кафедри фінансів

Офіційні опоненти: доктор економічних наук, професор
Опарін Валерій Михайлович,
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»,
професор кафедри фінансів

кандидат економічних наук
Чередніченко Алла Павлівна,
Київський науково-дослідний інститут
судових експертиз,
завідувач сектором лабораторії
судово-економічних досліджень

Захист відбудеться “12” березня 2010 р. о 12.00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 41.055.01 у Одеському державному економічному університеті за адресою: 65026, м. Одеса, вул. Преображенська, 8.

З дисертацією можна ознайомитися у бібліотеці Одеського державного економічного університету за адресою: 65026, м. Одеса, вул. Преображенська, 8.

Автореферат розісланий “09” лютого 2010р.

**Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради**

А. І. Ковальов

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Настання фінансової кризи виявило чимало проблемних питань у діяльності учасників ринку фінансових послуг України – банківських та небанківських фінансових установ. До основних проблем таких установ можна віднести: низьку платоспроможність, незадовільний фінансовий стан і, як наслідок – неповернення коштів вкладникам. Найбільш незахищеними на ринку є вкладники небанківських неприбуткових фінансових установ (кредитних спілок та недержавних пенсійних фондів) через відсутність норм щодо обов'язкового страхування таких вкладень та відсутність фонду гарантування повернення внесків. Разом із тим, необхідність небанківських неприбуткових фінансових установ для українського суспільства на сучасному етапі є беззаперечною, адже головна мета їх діяльності – досягнення соціально-економічного ефекту через залучення тимчасово вільних коштів та їх перерозподіл. Водночас залучення фінансових ресурсів стає неможливим у разі відсутності у потенційних та наявних вкладників упевненості в поверненні своїх заощаджень. У цьому зв'язку актуальності набуває контроль за фінансово-господарською діяльністю та фінансовим станом неприбуткових фінансових установ.

У сучасній системі фінансового контролю взагалі та неприбуткових фінансових установ зокрема існує безліч проблем, які потребують негайного вирішення, а саме: недосконалість теоретичної та правової бази, яка регулює фінансовий контроль; неповне охоплення фінансовим контролем усіх аспектів фінансово-господарської діяльності фінансових посередників; відсутність дієвих механізмів здійснення фінансового контролю, неналежне застосування форм та методів фінансового контролю тощо.

Дослідженням теоретичних і практичних аспектів фінансового контролю займалися такі відомі фахівці, як О. О. Анісімов, М. Ф. Базась, Т. А. Башкатова, О. Д. Василик, Е. А. Вознесенський, Е. Ю. Грачова, Є. В. Калюга, О. П. Кириленко, М. С. Малєїн, В. М. Опарін, В. М. Радіонова, Л. А. Савченко, Р. Г. Сомоєв, Н. В. Фадєйкіна, В. І. Шлейников, С. О. Шохін, С. І. Юрій та інші вітчизняні й зарубіжні вчені.

Проблеми державного фінансового контролю виявляли І. В. Басанцов, І. А. Белобжецький, Б. Г. Болдирев, В. В. Бурцев, І. В. Ващенко, І. К. Дрозд, Л. Ф. Зверенчук, Л. А. Іващенко, Л. М. Крамаровський, І. С. Микитюк, В. К. Симоненко, І. Б. Стефанюк, А. П. Чередніченко, В. З. Шевлоков та інші.

Достатньо уваги вітчизняні вчені приділяли таким формам фінансового контролю, як незалежний аудиторський контроль (М. Т. Білуха, Ф. Ф. Бутинець, В. П. Завгородній, Г. М. Давидов, В. В. Сопко, Б. Ф. Усач та інші) та внутрішньогосподарський контроль (В. Д. Андреев, А. М. Богомоллов, Л. В. Дікань, М. Д. Корінько, Л. В. Нападовська, В. В. Немченко, В. О. Шевчук та інші).

Отже, у сфері фінансового контролю існують вагомні наукові дослідження. Однак розвиток фінансових відносин, специфіка транзитивної економіки потребують подальшого дослідження та вдосконалення теорії фінансового контролю небанків-

ських неприбуткових фінансових установ. Усе це й обумовлює актуальність обраної теми дисертаційної роботи.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами. Дисертаційна робота виконувалася відповідно до плану науково-дослідних робіт Одеського державного економічного університету. Теоретичні положення та наукові результати дисертації були використані у розробці таких науково-дослідних тем (довідка № 01-18/7066 від 23.09.2009р.):

- “Фінансово-кредитний механізм зовнішньоекономічної діяльності підприємств цементної галузі та особливості у застосуванні альтернативних методів оподаткування” (номер державної реєстрації 0109U005037), розділ “Фінансовий контроль зовнішньоекономічної діяльності підприємств цементної галузі”. Особистий внесок автора полягає у формуванні основних засад проведення фінансового контролю на підприємствах цементної галузі, які здійснюють зовнішньоекономічну діяльність;

- “Фінансово-кредитний механізм кредитної кооперації України” (номер державної реєстрації 0109U005038), розділ “Фінансовий контроль за небанківськими фінансовими установами”. Особистий внесок автора полягає у формуванні основних засад фінансового контролю у кредитних спілках та розробці рекомендацій щодо порядку його вдосконалення.

Мета та завдання дослідження. Метою дисертаційної роботи є – обґрунтування концептуальних засад системи фінансового контролю небанківських неприбуткових фінансових установ та розробка методичних підходів і практичних рекомендацій щодо її функціонування. Для досягнення зазначеної мети поставлено та вирішено такі завдання:

- сформулювати теоретико-методологічні засади фінансового контролю на фінансовому ринку;
- дослідити фінансово-господарську діяльність неприбуткових фінансових установ як об'єкта фінансового контролю;
- систематизувати міжнародні норми і стандарти організації фінансового контролю за діяльністю кредитних спілок та недержавних пенсійних фондів з метою адаптації їх до національної практики;
- визначити організаційне забезпечення державного фінансового контролю небанківських неприбуткових фінансових установ;
- запропонувати підходи до оцінювання ефективності державного фінансового контролю небанківських неприбуткових фінансових установ;
- проаналізувати чинну методичку проведення контрольних заходів у кредитних спілках та недержавних пенсійних фондах Державною комісією з регулювання ринків фінансових послуг;
- дослідити організацію недержавного фінансового контролю за діяльністю небанківських неприбуткових фінансових установ;
- встановити перспективи вдосконалення інституційної організації фінансового контролю небанківських неприбуткових фінансових установ;
- обґрунтувати необхідність застосування пруденційного нагляду як заходу мінімізації ризиків небанківських неприбуткових фінансових установ;
- розробити методичні підходи до організації та проведення внутрішньогосподарського контролю в неприбуткових фінансових установах.

Об'єктом дослідження є система фінансового контролю небанківських неприбуткових фінансових установ України.

Предметом дослідження є теоретичні й науково-методичні засади побудови та функціонування системи фінансового контролю небанківських неприбуткових фінансових установ України.

Методи дослідження. В основу дисертаційної роботи покладено загальнотеоретичні та економіко-статистичні методи, а також фундаментальні положення сучасної економічної теорії. Для вирішення поставлених завдань використовувався системний підхід, який дав можливість проведення комплексного аналізу системи фінансового контролю небанківських неприбуткових фінансових установ України.

При дослідженні теоретичних основ фінансового контролю, його ролі на фінансовому ринку, міжнародних норм та стандартів організації фінансового контролю кредитних спілок і недержавних пенсійних фондів використовувалися: діалектичний метод, методи аналізу та синтезу. Методом системного аналізу здійснено дослідження чинної методики проведення перевірок Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг України. Графічний метод, метод порівняльного аналізу та економіко-статистичні методи застосовано для оцінювання фінансово-господарської діяльності неприбуткових фінансових установ та державного фінансового контролю за ними. Для розрахунків показників ефективності державного фінансового контролю та оцінки ризиків кредитних спілок використовувалися економіко-математичні методи. Метод логічного узагальнення було застосовано для розроблення шляхів удосконалення інституційної організації фінансового контролю та при побудові методики проведення внутрішньогосподарського контролю кредитних спілок і недержавних пенсійних фондів.

Теоретичною основою дослідження є фундаментальні положення економічної науки, наукові праці вітчизняних та зарубіжних учених.

Інформаційну основу дослідження склали законодавчо-нормативні акти України та методологічні і статистичні матеріали Кабінету Міністрів України, Національного банку України, Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг України, Державного комітету фінансового моніторингу України.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в теоретичному обґрунтуванні та практичному вирішенні комплексу завдань, пов'язаних із побудовою та функціонуванням системи фінансового контролю небанківських неприбуткових фінансових установ. Одержані результати, що містять наукову новизну, можна згрупувати за таким принципом:

вперше:

- розроблено показники визначення ефективності контрольної діяльності державних наглядових органів небанківських неприбуткових фінансових установ України (коефіцієнти: прямих фінансових втрат вкладників, якості контрольних заходів, економічної ефективності, інтенсивності контрольних заходів, дієвості заходів впливу, дієвості контрольних заходів, результативності), що дозволяє підвищити ефективність функціонування суб'єктів фінансового ринку;

удосконалено:

- поняття та елементи системи фінансового контролю на фінансовому ринку з метою формування концептуальних засад функціонування системи фінансового ко-

нтролю. Під фінансовим контролем на фінансовому ринку слід розуміти систему дій та контрольних заходів органів державної влади й окремих суб'єктів господарювання, яка спрямована на забезпечення ефективного управління фінансовими ресурсами й активами фінансових посередників та на недопущення й усунення фінансових порушень у процесі їхньої господарської діяльності. Система фінансового контролю на фінансовому ринку складається з таких елементів: об'єкти, суб'єкти, підконтрольний суб'єкт, предмет контролю, контрольні заходи;

- методичні підходи до оцінювання ризиків небанківських неприбуткових фінансових установ, що сприятиме підвищенню якості контролю за їх діяльністю. Визначено ризики кредитних спілок і недержавних пенсійних фондів і методи їх оцінки (позиція ліквідності, матриці фондування мінімального процентного ризику і ліквідності, дюрація) та запропоновано підсилення мінімальних вимог до економічних нормативів кредитних спілок з метою покращання процесів пруденційного регулювання фінансових ринків;

- методику проведення державного фінансового контролю кредитних спілок та недержавних пенсійних фондів у напрямку розширення способів і прийомів фінансового контролю Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг України, що підвищить рівень ефективності контрольних заходів. Запропоновано використовувати, зокрема: спосіб аналітичної, логічної і економічної перевірки, хронологічний і систематизований, спосіб контрольного-вибіркового порівняння, запити про підконтрольного суб'єкта та інші;

- методичні підходи до проведення внутрішньогосподарського фінансового контролю в неприбуткових фінансових установах. Визначено об'єкти контролю, методи та порядок проведення контрольних заходів службою внутрішнього контролю у кредитних спілках (у формі моніторингу і внутрішнього аудиту) та незалежними аудиторами – у недержавних пенсійних фондах (у формі аутсорсингу), що сприятиме підвищенню дієвості та результативності фінансового контролю небанківських неприбуткових фінансових установ;

набуло подальшого розвитку:

- пропозиції з вдосконалення інституційної організації громадського фінансового контролю, який представлений: асоціаціями, страховими компаніями, незалежними аналітичними центрами, засобами масової інформації. Запропоновано: розширити повноваження асоціацій небанківських неприбуткових фінансових установ; створити бюро кредитних історій та бюро інвестиційних портфелів – для кредитних спілок і недержавних пенсійних фондів відповідно; зобов'язати фінансові установи страхувати ризики; запровадити діяльність незалежних аналітичних центрів тощо – з метою запобігання фінансових порушень з боку учасників фінансового ринку;

- пропозиції з реформування правової бази фінансового контролю, а саме: запровадження єдиного законодавчого акту – Кодексу про фінансовий контроль, впровадження стандартизації державного фінансового контролю, що дозволить створити єдину методологічну основу системи фінансового контролю в Україні.

Практичне значення одержаних результатів. Результати дослідження мають теоретичне і практичне значення для вдосконалення системи фінансового контролю взагалі та небанківських неприбуткових фінансових установ в Україні зокрема.

Державною комісією з регулювання ринків фінансових послуг – Територіальним управлінням Одеської, Херсонської та Миколаївської областей (відділу) використовуються рекомендації з удосконалення фінансового контролю за небанківськими неприбутковими фінансовими установами (довідка № 346/21 від 22.06.2009р.).

Розроблені у роботі рекомендації з удосконалення інституційної організації громадського фінансового контролю використано Всеукраїнською асоціацією кредитних спілок України (довідка № 337 від 24.09.2009р.).

Запропоновані в дисертаційній роботі рекомендації щодо формування системи внутрішньогосподарського контролю та його проведення у формі моніторингу та внутрішнього аудиту використано у Кредитній спілці “Альянс-Інвест” (довідка № 663 від 03.09.2009р.), Кредитній спілці “Перше кредитне товариство” (довідка № 187-ок від 3.09.2009р.), Кредитній спілці “Поштово-пенсійна” (довідка № 28 від 5.06.2009р.) та Кредитній спілці “Взаємна довіра” (довідка № 24 від 3.06.2009р.).

Одержані результати дослідження використовуються у навчальному процесі Одеського державного економічного університету при проведенні лекційних і семінарських занять із дисциплін “Фінанси”, “Фінансовий контроль” та “Організація та методика податкових перевірок” (довідка № 01-10/1267 від 27.10.2009р.).

Особистий внесок здобувача. Дисертаційна робота є самостійно виконаною кваліфікаційною науковою працею, у якій відображено авторський підхід до розбудови системи фінансового контролю небанківських неприбуткових фінансових установ України. Визначено проблеми організації та методики фінансового контролю кредитних спілок і недержавних пенсійних фондів та запропоновано шляхи їх вирішення. Внесок здобувача у колективні наукові праці зазначено у переліку публікацій.

Апробація результатів дисертації. Основні положення й результати дисертаційного дослідження оприлюднювалися на засіданнях кафедри фінансів ОДЕУ та на науково-практичних конференціях, а саме: на Підсумковій науково-практичній конференції професорсько-викладацького складу Одеського державного економічного університету, академічних установ та вищих навчальних закладів України (Одеса, 28-29 квітня 2009 р.); 4-ій Міжнародній науково-практичній конференції “Управління підприємством: проблеми та шляхи їх вирішення” (Севастополь, 1-3 жовтня 2009 р.); Міжнародній науково-практичній конференції “Проблеми та шляхи вдосконалення ринкових відносин в умовах глобалізації економіки” (Ужгород, 5-9 жовтня 2009 р.); Всеукраїнській науково-практичній конференції “Управління фінансами в умовах вступу до СОТ” (Харків, 15 жовтня 2009 р.); Міжнародній науково-практичній конференції “Модернізація суспільного сектору економіки в умовах глобальних змін” (Тернопіль, 22-23 жовтня 2009 р.); Всеукраїнській науково-практичній конференції молодих учених і студентів “Формування ефективних фінансових механізмів державного управління економікою України: теорія і практика” (Донецьк, 9-11 листопада 2009 р.).

Публікації. Основні положення та результати дисертаційної роботи знайшли відображення у 14 наукових працях, загальним обсягом 26,55 друк. арк., з яких особисто автору належить 15,89 друк. арк., у тому числі в 1-ій монографії, 9-ти статтях опублікованих у наукових фахових виданнях (із них 3 – у співавторстві) та в 1-ому

колективному підручнику. Обсяг публікацій автора у фахових виданнях становить 3,84 друк. арк.

Структура та обсяг роботи. Дисертаційна робота складається з переліку умовних скорочень, вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Повний обсяг дисертації становить 276 сторінок друкованого тексту. Матеріали дисертації містять 27 таблиць та 36 рисунків, з яких 2 таблиці займають одну повну сторінку, формул 22, список використаних джерел із 227 найменувань на 27 сторінках, додатки на 54 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми, визначено мету, завдання, об'єкт та предмет дисертаційного дослідження, сформульовано наукову новизну, практичне значення та апробацію одержаних результатів.

У першому розділі дисертації **“Концептуальні основи фінансового контролю небанківських неприбуткових фінансових установ”** досліджено теоретико-методологічні засади фінансового контролю взагалі та на фінансовому ринку зокрема: наведено тлумачення поняття «фінансовий контроль на фінансовому ринку», сформовано систему фінансового контролю на фінансовому ринку та охарактеризовано її елементи. Розглянуто фінансово-господарську діяльність небанківських неприбуткових фінансових установ як об'єкт фінансового контролю. Систематизовано міжнародні норми та стандарти організації фінансового контролю за діяльністю кредитних спілок та недержавних пенсійних фондів.

За результатами проведеного дослідження теоретичних засад фінансового контролю сформовано визначення поняття «фінансовий контроль на фінансовому ринку» як системи дій та контрольних заходів органів державної влади і окремих суб'єктів господарювання, яка спрямована на забезпечення ефективного управління фінансовими ресурсами й активами фінансовими посередниками та на недопущення і усунення фінансових правопорушень у процесі їх господарської діяльності.

Фінансова криза підтвердила, що у випадку, коли фінансові посередники здійснюють свою діяльність безвідповідально, порушуючи або обходячи законодавство, наносяться збитки всім учасникам ринку. Тому організація дієвої системи фінансового контролю за ринком у цілому та фінансовими посередниками набуває важливого значення. Система фінансового контролю складається з таких елементів: об'єктів, суб'єктів, підконтрольних суб'єктів, предмет контролю, контрольні заходи (табл. 1).

Таблиця 1

Складові системи фінансового контролю на фінансовому ринку

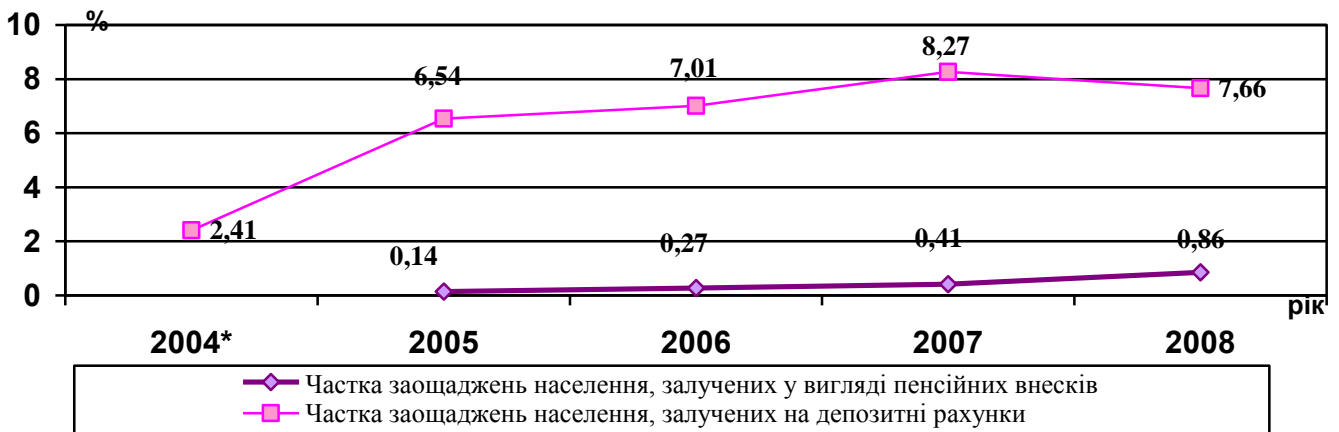
Елемент	Зміст
Об'єкт	Фінансові ресурси та управлінські рішення керівництва учасників фінансового ринку з питань фінансово-господарської діяльності
Суб'єкт	- Органи державної влади, які уповноважені здійснювати державний фінансовий контроль; - суб'єкти господарювання (незалежні аудитори, служби внутрішньогосподарського контролю, громадські контролери).
Підконтрольний суб'єкт	Учасники фінансового ринку – банківські та небанківські фінансові установи

Предмет	- Фінансові показники господарської діяльності; - податки, збори та платежі, які надходять до бюджету та цільових фондів.
Контрольні заходи	Дії суб'єкта контролю з метою встановлення відповідності фактичних результатів діяльності підконтрольного суб'єкта, які стали предметом контролю, нормативним.

Одним із елементів системи фінансового контролю на фінансовому ринку є підконтрольні суб'єкти, які представлені банківськими та небанківськими фінансовими установами.

До складу небанківських фінансових установ відносять: страхові компанії, кредитні спілки, недержавні пенсійні фонди, ломбарди, фінансові компанії. Із них можна виділити фінансові установи, які мають статус неприбуткових – кредитні спілки та недержавні пенсійні фонди, основною діяльністю яких є діяльність щодо залучення фінансових ресурсів на депозитні та пенсійні рахунки відповідно.

За останні п'ять років обсяги цих залучень зросли в 3,5 раза, і склали на кінець 2008 року майже 9% від загальних заощаджень населення України (рис. 1). На сьогодні це незначна величина, однак проведений аналіз свідчить про динамічне зростання як кількості таких установ, так і їх активів. За період з 2004 по 2009 рік кількість кредитних спілок зросла в 1,43 раза, а їх активи у 7,22 раза та склали станом на 1.01.2009 року 878 одиниць і 6064,9 млн. грн. відповідно; кількість недержавних пенсійних фондів зросла у 4,23 раза, активи – у 58,3 раза та склали на початок 2009 року 110 одиниць і 612,2 млн. грн. Отже небанківські неприбуткові фінансові установи мають значний потенціал.

* дані відсутні

Рис. 1. Частка заощаджень населення України, залучених кредитними спілками та недержавними пенсійними фондами.

Про значний потенціал свідчить і вагоме зростання кількості учасників кредитних спілок та недержавних пенсійних фондів. За останні п'ять років кількість учасників неприбуткових фінансових установ зросла майже в чотири рази, що склало 3,2 млн. осіб або 15,3% від зайнятого населення у віці від 15 до 70 років (станом на 01.01.2009р.), тому погіршення фінансового стану цих фінансових посередників може вплинути на добробут широких верств населення. Велика вірогідність цього виникає у випадку неефективного управління фінансовими посередниками залученими фінансовими ресурсами та активами.

Зменшити та в кінцевому підсумку звести таку вірогідність до нуля покликаний фінансовий контроль, представлений в Україні рядом інституцій (рис. 2), основною метою діяльності яких є зміцнення фінансової дисципліни, забезпечення економії матеріальних, трудових і грошових ресурсів, а також повного, своєчасного та доцільного використання грошових коштів у суспільстві для досягнення ефективного результату.

Рис. 2. Види фінансового контролю за інституційною ознакою

Однак існування самої системи фінансового контролю не є достатнім, вона повинна бути ефективно організованою та дієвою. Отже, при розбудові системи фінансового контролю небанківських неприбуткових фінансових установ в Україні варто враховувати позитивний зарубіжний досвід, а саме: оцінювання ризиків як пруденційного фінансового контролю; тестування та перевірка на компетентність керівників кредитних спілок та недержавних пенсійних фондів; обов'язкова вимога наявності у структурі кредитних спілок та недержавних пенсійних фондів внутрішніх аудиторів; взаємодія регулюючого (наглядового) органу з внутрішніми службами аудиту та окремими відповідальними особами (менеджери, аудитори) кредитних спілок і недержавних пенсійних фондів; проведення постійного моніторингу фінансових операцій кредитних спілок та недержавних пенсійних фондів наглядовими органами або уповноваженими ними особами.

У другому розділі дисертації "**Оцінювання ефективності організації та методики фінансового контролю небанківських неприбуткових фінансових установ України**" на основі встановленої сутності фінансового контролю неприбуткових фінансових установ, його об'єктів та суб'єктів досліджено організацію й ефективність контрольних заходів органів державного фінансового контролю та суб'єктів господарювання (незалежні аудитори, служби внутрішньогосподарського контролю, громадські контролери), уповноважених здійснювати фінансовий контроль небанківських неприбуткових фінансових установ.

Суб'єктами державного фінансового контролю за діяльністю неприбуткових фінансових установ в Україні є:

- у сфері фінансово-господарських правовідносин є Державний комітет з фінансового моніторингу України та Державна комісія з регулювання ринків фінансових послуг України;

- у сфері податкових правовідносин є Державна податкова адміністрація України, Пенсійний фонд України та Фонди соціального страхування.

Варто зазначити, що фінансово-господарські правовідносини є домінуючим об'єктом контрольних заходів з боку держави, оскільки як кредитні спілки, так і недержавні пенсійні фонди не є платниками основних бюджетоутворюючих податків (податку на прибуток і податку на додану вартість).

Результати проведеного дослідження контрольних заходів суб'єктів державного фінансового контролю небанківських неприбуткових фінансових установ, зокрема Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг України свідчать про велику кількість виявлених фінансових порушень у кредитних спілках та недержавних пенсійних фондах при скороченні кількості проведених перевірок (табл. 2).

Таблиця 2

Динаміка змін кількості перевірок та кількості застосованих заходів впливу до неприбуткових фінансових установ України

Показник	Рік (станом на 1.01)				
	2005	2006	2007	2008	2009
Кількість перевірок, одиниць	871	445	462	284	424
Темпи приросту (ланцюговий), %	-	-48,91	3,82	-38,53	49,30
У т.ч. - кредитних спілок	866	431*	450	246	330
- недержавних пенсійних фондів	5	14	12	38	94
Застосовано заходів впливу, одиниць	112	152	1418	866	655
Темпи приросту, %	-	35,71	832,89	-38,93	-24,36
У т.ч. - кредитних спілок	110	152*	1401	806	607
- недержавних пенсійних фондів	2	-**	17	60	48

* дані наведені по кредитних установах взагалі

** дані відсутні

Дослідженням встановлено, що комісія не здійснює контроль за виконанням небанківськими неприбутковими фінансовими установами застосованих до них заходів впливу, що негативно впливає на їх дієвість.

Для проведення оцінювання ефективності фінансового контролю Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг України (Держфінпослуг) та Державного комітету з фінансового моніторингу України (Держфінмоніторинг) нами було сформовано показники, наведені у таблиці 3, впровадження яких дозволить об'єктивно оцінювати ефективність державного фінансового контролю небанківських фінансових установ, у тому числі й неприбуткових.

Таблиця 3

Показники ефективності державного фінансового контролю

Назва показника	Формула для розрахунку
-----------------	------------------------

Коефіцієнт результативності контрольних заходів ($K_{рез}$)	<p>Для <u>Держфінпослуг</u> $K_{рез} = K_{вп} : K_{кз}$, де (1.1) $K_{вп}$ - кількість виявлених порушень у небанківських неприбуткових фінансових установах (одиниць); $K_{кз}$ - кількість проведених контрольних заходів (одиниць).</p>
	<p>Для <u>Держфінмоніторингу</u> $K_{рез} = K_{кз} : K_{сд}$, де (1.2) $K_{кз}$ - кількість порушених кримінальних справ за наданими узагальненими матеріалами до правоохоронних органів (одиниць); $K_{сд}$ - кількість сформованих досьє (одиниць).</p>
Коефіцієнт дієвості контрольних заходів ($K_{д}$)	<p>Для <u>Держфінпослуг</u> $K_{д} = K_{з} : K_{кз}$, де (1.3) $K_{з}$ - кількість застосованих заходів впливу (одиниць). $K_{кз}$ - кількість проведених контрольних заходів (одиниць).</p>
Коефіцієнт дієвості заходів впливу ($K_{дзв}$)	<p>Для <u>Держфінпослуг</u> $K_{дзв} = K_{уп} : K_{з}$, де (1.4) $K_{уп}$ - кількість усунених порушень (одиниць); $K_{з}$ - кількість заходів впливу (одиниць).</p>
Коефіцієнт інтенсивності контрольних заходів (K_i)	<p>Для <u>Держфінпослуг</u> $K_i = K_{кз} : Ч_о$, де (1.5) $Ч_о$ - чисельність осіб, які брали участь у контрольних заходах (одиниць).</p>
Коефіцієнт економічної ефективності або окупності - узагальнений показник оцінки роботи контролюючого органу ($K_{еє}$)	<p>Для <u>Держфінпослуг</u> $K_{еє} = O_{нк} : O_y$, де (1.6) $O_{нк}$ - обсяг коштів, які сплачено до бюджету в результаті проведених контрольних заходів - фінансові санкції (грн); O_y - обсяг коштів, які було витрачено на утримання контролюючого органу (грн.).</p>
	<p>Для <u>Держфінмоніторингу</u> $K_{еє} = O_{мл} : O_y$, де (1.7) $O_{мл}$ - обсяг коштів можливої легалізації в результаті моніторингу</p>
Коефіцієнт якості контрольних заходів за певний період часу (за результатами виконання плану) ($K_я$)	<p>Для <u>Держфінпослуг</u> $K_я = K_{нф} : СП_в$, де (1.8) $K_{нф}$ - кількість небанківських фінансових установ, де проводилися контрольні заходи та на які були подані судові позови (одиниць); $СП_в$ - кількість судових позовів проти небанківських фінансових установ, які було задоволено на користь вкладників. Необхідно враховувати окремо колективні позови та індивідуальні позови у розрахунку на одну установу.</p>
Коефіцієнт прямих фінансових втрат вкладників, який може бути розрахований як у кількісному вираженні, так і в грошовому ($K_{фв}$)	<p>Для <u>Держфінпослуг</u> $K_{фв} = B_о : B$, де (1.9) $B_о$ - кількість інвесторів, перед якими не було виконано фінансові зобов'язання у повному обсязі (одиниць); B - загальна кількість інвесторів (одиниць).</p> <p>Для <u>Держфінпослуг</u> $K_{фв} = C_{нк} : C_в$, де (1.10) $C_{нк}$ - сума неповернутих коштів інвесторам (грн.); $C_в$ - загальна сума фінансових зобов'язань (грн.).</p>
Коефіцієнт загальної ефективності ($K_{зе}$)	<p>Для <u>Держфінпослуг</u> $K_{зе} = (K_1 + K_2 + K_3 + \dots + K_n) : n$, де (1.11) $K_1, K_2, K_3, \dots, K_n$ - коефіцієнти, які характеризують ефективність роботи контролюючого органу;</p>

n – кількість коефіцієнтів (одиниць).

За результатами дослідження встановлено, що нагляд за неприбутковими фінансовими установами Держфінпослуг здійснює у формі перевірок – виїзних та безвиїзних. Ці перевірки нормативно регламентовані. Проте чинні методики проведення перевірок кредитних спілок та недержавних пенсійних фондів Держфінпослуг містять чимало недоліків, основними серед яких є: відсутність переліку законодавчо-нормативних актів, якими керуються особи, що здійснюють перевірки; не вказані способи та прийоми, які використовуються під час перевірки; невиписана чітка процедура проведення перевірки та інші. Крім того, у нормативних актах Держфінпослуг відсутній порядок проведення контролю за виконанням фінансовою установою застосованих наглядовим органом заходів впливу. Усунення таких недоліків вплине на якість та результативність контрольних заходів уповноваженого органу.

Проведений у роботі аналіз контрольних заходів, які здійснюють суб'єкти державного фінансового контролю, свідчить про неможливість охоплення всіх підконтрольних суб'єктів на регулярній основі. Підтвердженням цього є зменшення кількості проведених контрольних заходів Держфінпослуг з одночасним зростанням кількості небанківських неприбуткових фінансових установ, що призвело до зменшення охоплення підконтрольних суб'єктів перевітками з 1,4 – у 2004 р. до 0,5 – у 2008 р. (рис. 3).

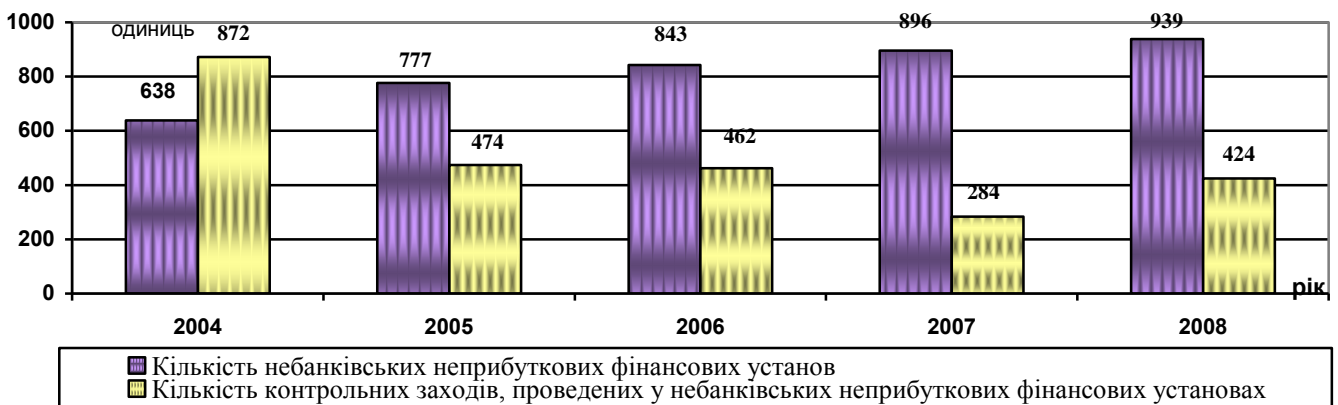

Рис. 3. Зіставлення числа небанківських неприбуткових фінансових установ із кількістю їх перевірок Держфінпослуг

Саме тому набуває актуальності розбудова системи фінансового контролю, який здійснюється суб'єктами господарювання, представленими в Україні громадськими організаціями, аудиторськими фірмами і аудиторами та службами внутрішньогосподарського фінансового контролю.

Варто зазначити, що в Україні формується громадянське суспільство, яке здійснює громадський фінансовий контроль. Як показало дослідження, громадський фінансовий контроль неприбуткових фінансових установ в Україні здійснюється Асоціаціями кредитних спілок та недержавних пенсійних фондів. Однак на сьогодні асоціації як суб'єкти громадського фінансового контролю не мають достатньо повноважень для ефективного проведення такого контролю. Крім того, членство у таких організаціях є добровільним, а фінансові установи в свою чергу не зацікавлені в ньому.

Проведене дослідження дозволяє стверджувати, що вдосконалення потребує інституційна організація громадського фінансового контролю, зокрема необхідно:

- наділити асоціації більш широкими повноваженнями шляхом надання статусу саморегульвних організацій окремим асоціаціям, яким Держфінпослуг делегує частину контрольних повноважень; створення в їх складі бюро кредитних історій для кредитних асоціацій та бюро інвестиційних портфелів для недержавних пенсійних фондів з метою оцінювання кредитного рейтингу надійності того чи іншого позичальника (для кредитних спілок) та ліквідності й капіталізації інвестиційних коштів (для недержавних пенсійних фондів) тощо;
- створити Єдиний незалежний аналітичний центр для аналізу та прогнозування розвитку ринку фінансових послуг, що мінімізує ризики фінансових втрат заощаджень населення;
- зобов'язати небанківські неприбуткові фінансові установи страхувати ризики для компенсації можливих фінансових втрат інвесторів (вкладників);
- створити єдине публічне джерело інформації про фінансовий стан фінансових посередників для доступності інформації про їх фінансово-господарську діяльність.

Ще одним суб'єктом фінансового контролю за фінансово-господарською діяльністю неприбуткових фінансових установ України є аудиторські фірми та аудитори. Відповідно до чинного законодавства небанківські неприбуткові фінансові установи мають щорічно оприлюднювати фінансову звітність та річні звітні дані, що повинні підтверджуватись аудиторськими висновками, з метою підвищення рівня їх прозорості і відкритості. Отже, на законодавчому рівні встановлений періодичний характер здійснення такого контролю. З огляду на проведений аналіз організації незалежного аудиту неприбуткових фінансових установ ми дійшли висновку, що вказаного суб'єкта фінансового контролю слід зобов'язати оцінювати фінансовий стан, нормативи діяльності та ризики кредитних спілок і недержавних пенсійних фондів. При цьому з урахуванням світового досвіду необхідно обмежити термін співпраці кожного окремого аудитора з певною фінансовою установою.

Однією з зацікавлених сторін ефективної роботи небанківської неприбуткової фінансової установи є її засновники, які делегують свої контрольні функції службам внутрішньогосподарського контролю.

Служби внутрішньогосподарського фінансового контролю кредитних спілок і недержавних пенсійних фондів повинні здійснювати контроль за їх поточною діяльністю на регулярній основі. Метою проведення внутрішньогосподарського контролю є перевірка дотримання фінансовою установою нормативно-правової бази та оцінка ефективності її фінансово-господарської діяльності.

Держфінпослуг розробила ряд методичних рекомендацій щодо порядку проведення такого контролю, однак вони не передбачають вимог щодо обов'язкової наявності служб внутрішньогосподарського контролю.

Дослідження показало, що внутрішній контроль здійснюється у небанківських неприбуткових фінансових установах у формі аудиту та моніторингу. Методика проведення внутрішнього аудиту, закріплена у методичних рекомендаціях Держфінпослуг, у кредитних спілках та недержавних пенсійних фондах носить, як і сам аудит, рекомендаційний характер. Зауважимо, що порядок проведення моніторингу в

нормативних актах Держфінпослуг взагалі не встановлений. Передбачено, що фінансова установа самостійно розробляє внутрішнє положення щодо порядку здійснення первинного (внутрішнього) фінансового моніторингу.

У процесі дослідження встановлено, що на сьогодні частину функцій по проведенню внутрішнього контролю у кредитних спілках виконує Ревізійна комісія, яка підлегла Спостережній раді. На нашу думку, це суперечить сутності внутрішньогосподарського контролю, тому що служби внутрішнього контролю створюють засновники (члени), яким такі служби безпосередньо і підпорядковуються. Законодавством про недержавне пенсійне забезпечення передбачено здійснення контролю за поточною діяльністю недержавного пенсійного фонду його Радою, яка звітує зборам засновників.

Створення служб внутрішнього контролю, тобто контролю, який здійснюється безпосередньо членами, має бути обов'язковим для кредитних спілок, що підвищить ефективність контрольних заходів за їх фінансового-господарською діяльністю. А для недержавних пенсійних фондів доцільним буде залучення незалежних аудиторів, які б здійснювали внутрішньогосподарський контроль у формі аутсорсингу, що підвищить якість та результативність контрольних заходів за структурою інвестиційного портфеля фонду.

На підставі проведеного аналізу у третьому розділі **“Перспективи вдосконалення фінансового контролю небанківських неприбуткових фінансових установ України”** висунуто пропозиції щодо реформування інституційної організації фінансового контролю, форм його проведення та застосованих методів.

За результатами дослідження встановлено, що першим кроком на шляху реформування системи фінансового контролю має бути вдосконалення нормативно-правової бази України через розроблення та введення в дію Кодексу про фінансовий контроль, а також стандартизацію державного фінансового контролю. Це дозволить систематизувати правову базу та створити єдину організаційно-методологічну основу системи фінансового контролю в Україні.

З метою організації дієвої системи фінансового контролю небанківських неприбуткових фінансових установ України варто затвердити Концепцію розвитку фінансового контролю за діяльністю небанківських фінансових установ, якою регламентувати порядок проведення реформування такої системи.

Потребують удосконалення форми фінансового контролю небанківських неприбуткових фінансових установ, у яких проводяться контрольні заходи. Так, зокрема, необхідно впровадити пруденційний нагляд як одну з форм фінансового контролю, метою якого є регулярне оцінювання ризиків таких фінансових посередників. Варто зазначити, що для кредитних спілок найбільш характерними є: кредитний ризик та ризик зміни відсоткової ставки; для недержавних пенсійних фондів – інвестиційний ризик. Ризик незбалансованої ліквідності, операційний ризик, юридичний ризик, ризик втрати іміджу (репутації), стратегічний ризик можуть виникнути у будь-якої небанківської неприбуткової фінансової установи. Порядок оцінювання ризиків повинен бути закладений у методиках проведення державного та внутрішньогосподарського фінансового контролю.

Пруденційний нагляд повинні здійснювати державні органи та служби внутрішньогосподарського контролю. Впровадження пруденційного нагляду дасть змогу як Держфінпослуг, так і службам внутрішньогосподарського контролю отримувати оперативну інформацію та приймати відповідні заходи, що забезпечить покращення їх результативності.

Проведений аналіз засвідчив, що для підвищення дієвості та результативності фінансового контролю взагалі та внутрішньогосподарського зокрема повинен бути встановлений єдиний порядок проведення контрольних заходів. Нами розроблені методичні підходи до проведення внутрішньогосподарського контролю у кредитних спілках та недержавних пенсійних фондах, які впроваджуються у практичну діяльність таких установ.

У методичних підходах визначено форми, в яких здійснюється контроль, об'єкти контролю, методи, що застосовуються під час проведення внутрішньогосподарського контролю, порядок оформлення та звітування про його результати. Так, у кредитних спілках внутрішньогосподарський фінансовий контроль повинен здійснюватися у формі аудиту, моніторингу та пруденційного нагляду. Об'єктом пруденційного нагляду є ризики кредитної спілки. Моніторинг та внутрішній аудит у кредитних спілках варто проводити або за різними об'єктами, або на різних фазах знаходження такого об'єкта. До основних об'єктів моніторингу можна віднести договори та внутрішні положення, які перевіряють на відповідність типовим документам та нормам чинного законодавства; кредитні операції в частині порядку прийняття Кредитним комітетом рішень про видачу кредиту та інші. При здійсненні моніторингу перевіряють дотримання кредитною спілкою вимог законодавчо-нормативних актів, статуту та внутрішніх положень щодо організації обліку та системи управління.

Виконання договірних зобов'язань; відображення господарських операцій в обліку, в тому числі операцій з оцінювання, зберігання та реалізації заставного майна, активних та пасивних операцій; оцінювання фінансового стану кредитної спілки; дотримання фінансових нормативів діяльності – основні об'єкти внутрішнього аудиту кредитної спілки.

При здійсненні внутрішньогосподарського контролю у кредитній спілці варто використовувати такі методи: зіставлення, порівняння, аналіз, метод логічного контролю, суцільна перевірка, інвентаризація, метод нормативної перевірки, оцінка законності і обґрунтованості господарських операцій за даними кореспонденції рахунків бухгалтерського обліку та інші.

За результатами проведених контрольних заходів служба внутрішньогосподарського контролю складає акт та звітує про отримані результати Правлінню кредитної спілки, яке має прийняти оперативні рішення. Зауважимо, що такі служби повинні бути підлеглі зборам засновників.

При проведенні аутсорсингу у недержавних пенсійних фондах незалежним аудиторам слід оцінювати фінансово-господарську діяльність неприбуткової фінансової установи, перевіряти бухгалтерський облік і звітність, надавати рекомендації щодо усунення виявлених недоліків та контролювати їх виконання. За результатами проведеного контролю аудитори звітують Раді фонду. Пруденційний нагляд ризиків недержавного пенсійного фонду має здійснювати Рада фонду.

ВИСНОВКИ

Проведене дослідження дозволило узагальнити теоретичні, організаційні та методологічні основи фінансового контролю небанківських неприбуткових фінансових установ, що стало підґрунтям для вироблення прикладних рекомендацій удосконалення системи фінансового контролю таких установ.

1. У роботі сформовано теоретичні основи фінансового контролю взагалі та на фінансовому ринку зокрема. Фінансовий контроль на фінансовому ринку – це контроль за забезпеченням підконтрольними суб'єктами збереження надійності, дохідності та ліквідності інвестицій. Розробка теоретичних засад системи фінансового контролю на фінансовому ринку дозволила сформуванню комплексний підхід до організації та функціонування фінансового контролю, спрямованого на учасників такого ринку – небанківські неприбуткові фінансові установи.

2. На основі проведеного аналізу фінансово-господарської діяльності неприбуткових фінансових установ – кредитних спілок та недержавних пенсійних фондів, обґрунтовано сутність фінансового контролю, яка полягає у забезпеченні гарантій повернення фінансових ресурсів для потенційних і наявних вкладників таких установ та ефективного їх використання. Частка залучених небанківськими неприбутковими фінансовими установами тимчасово вільних фінансових ресурсів у загальному обсязі заощаджень населення щороку зростає, що підтверджує необхідність формування дієвої системи фінансового контролю за такими учасниками фінансового ринку. Система фінансового контролю складається з певного кола елементів: об'єктів, суб'єктів, підконтрольних суб'єктів, предмета контролю, контрольних заходів.

3. Систематизовано міжнародні норми і стандарти організації фінансового контролю за діяльністю кредитних спілок та недержавних пенсійних фондів, які необхідно враховувати при вдосконаленні системи фінансового контролю неприбуткових фінансових установ в Україні, що дозволить підвищити якісні характеристики такої системи.

4. Суб'єктами державного фінансового контролю за діяльністю небанківських неприбуткових фінансових установ в Україні у сфері фінансово-господарських правовідносин є: Державний комітет з фінансового моніторингу України та Державна комісія з регулювання ринків фінансових послуг України; у сфері податкових правовідносин: Державна податкова адміністрація України, Пенсійний фонд України та Фонди соціального страхування. Варто зазначити, що фінансово-господарські правовідносини є домінуючим об'єктом контрольних заходів з боку держави, оскільки кредитні спілки і недержавні пенсійні фонди не є платниками основних бюджетоутворюючих податків (податку на прибуток і податку на додану вартість).

5. Проведений в роботі аналіз повноважень органів, які здійснюють фінансовий контроль на фінансовому ринку засвідчив, що повноваження Держфінпослуг необхідно законодавчо розширити, зокрема по здійсненню запитів до органів податкової служби для підтвердження довідки про доходи позичальника, що підвищить надійність небанківських неприбуткових фінансових установ.

6. Автором були запропоновані підходи до оцінювання ефективності контрольних заходів Держфінпослуг та Держфінмоніторинг, впровадження яких дозволить об'єктивно оцінювати ефективність державного фінансового контролю небанківських фінансових установ, у тому числі і неприбуткових.

7. Дослідження чинних методик проведення Держфінпослуг перевірок небанківських неприбуткових фінансових установ дозволило встановити наявні в них недоліки (відсутність переліку нормативно-правових актів, якими керуються особи, що здійснюють перевірки; не виписані способи та прийоми, які використовуються під час перевірки та інші) та запропонувати рекомендації щодо їх усунення, що вплине на якість та результативність контрольних заходів уповноваженого органу.

8. На основі аналізу організації недержавного фінансового контролю (незалежного аудиту, внутрішньогосподарського та громадського контролю) встановлено зростання його ролі у сфері небанківських неприбуткових фінансових установ, що пов'язано з неспроможністю органів державного фінансового контролю на регулярній основі здійснювати контрольні заходи. Проведення контрольних заходів суб'єктами господарювання на регулярній основі сприятиме підвищенню результативності та дієвості фінансового контролю за діяльністю кредитних спілок і недержавних пенсійних фондів.

9. Результати дослідження свідчать, що система громадського фінансового контролю потребує вдосконалення. Громадський фінансовий контроль повинен бути представлений: асоціаціями, страховими компаніями, незалежними аналітичними центрами та засобами масової інформації. Асоціації кредитних спілок і недержавних пенсійних фондів, яким надано статус саморегульованих організацій, слід наділити додатковими повноваженнями по здійсненню нагляду за небанківськими неприбутковими фінансовими установами та утриманню їх резервного капіталу; по створенню фонду гарантування вкладів та бюро кредитних історій при асоціаціях кредитних спілок, а також бюро інвестиційних портфелів – при асоціаціях недержавних пенсійних фондів. Небанківські неприбуткові фінансові установи варто законодавчо зобов'язати здійснювати страхування ризиків, які підлягатимуть оцінці страховими компаніями. У правовому порядку повинен бути створений Єдиний аналітичний центр та офіційне періодичне видання.

10. Незалежний аудиторський контроль слід вдосконалювати за такими напрямками: законодавчо зобов'язати аудиторів кредитних спілок і недержавних пенсійних фондів здійснювати щорічний аналіз фінансового стану таких установ та ефективності і ризиковості використання ними коштів вкладників; установити термін співпраці аудитора з кожною окремою фінансовою установою (до трьох років); передбачити можливість залучення Держфінпослуг незалежних аудиторів та аудиторські фірми до перевірок неприбуткових фінансових установ; зобов'язати недержавні пенсійні фонди щокварталу залучати аудиторів та аудиторські фірми, які будуть здійснювати внутрішньогосподарський контроль у формі аутсорсингу.

11. Внутрішньогосподарський фінансовий контроль у кредитних спілках повинен проводитись службою внутрішньогосподарського контролю, яка має бути підлегла загальним зборам. Такий контроль здійснюється у формі пруденційного нагляду, моніторингу та внутрішнього аудиту.

12. Запропоновано вдосконалення нормативно-правової бази, яка регулює фінансовий контроль в Україні шляхом прийняття Кодексу про фінансовий контроль та стандартизації державного фінансового контролю. Таким чином можна вирішити проблему дублювання й суперечності законодавчо-нормативних актів, чітко регламентувати процес фінансового контролю.

13. Розроблено Концепцію розвитку фінансового контролю за діяльністю небанківських фінансових установ, якою сформовано основні напрямки формування дієвої системи фінансового контролю за діяльністю фінансових посередників взагалі та кредитних спілок і недержавних пенсійних фондів зокрема.

14. Встановлена необхідність здійснення Держфінпослуг пруденційного нагляду через проведення на регулярній основі оцінювання ризиків кредитних спілок та недержавних пенсійних фондів з метою їх мінімізації. При проведенні такої форми фінансового контролю уповноважений орган володітиме оперативною інформацією про фінансовий стан небанківських неприбуткових фінансових установ, контролювати яку вони можуть шляхом здійснення виїзних та безвиїзних перевірок. За результатами перевірок Держфінпослуг може вживати відповідні заходи, спрямовані на поліпшення фінансового стану кредитних спілок і недержавних пенсійних фондів та на захист інтересів вкладників.

15. За результатами дослідження автором напрацьовано методичні підходи щодо здійснення внутрішньогосподарського контролю у небанківських неприбуткових фінансових установах. Сформовано об'єкти, методи контролю та порядок його проведення. Розроблені методичні підходи повинні стати обов'язковими до застосування кредитними спілками та недержавними пенсійними фондами. Впровадження у практичну діяльність таких фінансових посередників запропонованих рекомендацій сприятиме зменшенню ризику втрати вкладниками своїх заощаджень.

ПЕРЕЛІК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Монографії:

1. Хомутенко А. В. Система фінансового контролю за діяльністю небанківських неприбуткових фінансових установ України : монографія / Хомутенко А. В. – Одеса: Друк, 2009. – 188 с. (6,62 д.а.)

У наукових фахових виданнях:

2. Хомутенко А. В. Роль кредитних спілок у розвитку небанківського фінансового ринку Одещини / А. В. Хомутенко, О. Г. Волкова // Економіст. – 2008. – № 11. – С. 26–29. – загальним обсягом 0,43 д.а., з яких автору належить 0,21 д.а. Особистий внесок автора – розкрито проблеми кредитних спілок та висунуто пропозиції щодо їх вирішення; проведений аналіз наглядової діяльності Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг.

3. Хомутенко А. В. Стан та перспективи розвитку фінансового контролю у небанківських фінансових установах України – кредитних спілках / А. В. Хомутенко // Економіст. – 2009. – № 2. – С. 49–51. (0,51 д.а.)

4. Хомутенко А. В. Стан урядового фінансового контролю в системі державного фінансового контролю / В. П. Хомутенко, А. В. Хомутенко // Науковий вісник ОДЕУ. Всеукраїнська асоціація молодих науковців. – Науки: економіка, політологія, історія. – 2009. – № 9 (87). – С. 220–229. – загальним обсягом 0,46 д.а., з яких автору

належить 0,23 д.а. Особистий внесок автора полягає у здійсненні аналізу повноважень органів виконавчої влади, їх наглядової діяльності та проблем, які при цьому виникають.

5. Хомутенко А. В. Рахункова палата як орган парламентського фінансового контролю в Україні / В. П. Хомутенко, А. В. Хомутенко // Вісник соціально-економічних досліджень ОДЕУ. – 2009. – № 35. – С. 466–471.– загальним обсягом 0,41 д.а., з яких автору належить 0,2 д.а. Особистий внесок автора – розкрито види державного фінансового контролю, зарубіжний досвід організації контролю за державними фінансовими ресурсами; проаналізовано повноваження та ефективність роботи Рахункової палати України.

6. Хомутенко А. В. Міжнародний досвід організації фінансового контролю в системі кредитних спілок / А. В. Хомутенко // Формування ринкових відносин в Україні. – 2009. – № 11. – С. 122–127. (0,62 д.а.)

7. Хомутенко А. В. Фінансовий контроль за діяльністю недержавних пенсійних фондів: зарубіжний досвід / А. В. Хомутенко // Науковий вісник Ужгородського університету. «Серія економіка» – 2009. – № 11. – С. 190–195. (0,59 д.а.)

8. Хомутенко А. В. Теорія та практика державного фінансового контролю неприбуткових фінансових установ України / А. В. Хомутенко // Економіка та держава. – 2009. – № 11. – С. 131–134. (0,54 д.а.)

9. Хомутенко А. В. Небанківські фінансові установи – учасники ринку фінансових послуг / А. В. Хомутенко // Розвиток фінансових методів державного управління національною економікою: зб.наук.праць / ДонДУУ. – Донецьк: ДонДУУ. – 2009. – Т. X. – Вип. 126. – С. 277-284. (0,4 д.а.)

10. Хомутенко А. В. Теоретичні основи фінансового контролю [Електронний ресурс] / А. В. Хомутенко // Проблеми системного підходу в економіці. – 2009. – № 3. – Режим доступу до журн.: http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/PSPE/2009_3/Homutenko_309.htm. (0,54 д.а.)

В інших наукових виданнях:

11. Хомутенко А. В. Практичний курс внутрішнього аудиту: підруч. / Немченко В. В, Хомутенко В. П., Хомутенко А. В. – К.: Центр учбової літератури, 2008. – 240 с. - 15 д.а. (в т. ч. автора – 5,0 д.а.). Особистий внесок дисертанта – розкриті особливості і організаційні засади діяльності служби внутрішнього аудиту на підприємстві та розкрито методику проведення внутрішнього аудиту окремих систем управління на підприємстві.

12. Хомутенко А. В. Необхідність фінансового контролю за діяльністю небанківських неприбуткових фінансових установ – учасників фінансового ринку України / А. В. Хомутенко // Матеріали 4-ої Міжнародної науково-практичної конференції [«Управління підприємством: проблеми та шляхи їх вирішення»], (Севастополь, 1–3 жовт. 2009 р.) / М-во освіти і науки України, Севаст. міська держ. адмін., Донецьк. нац. у-т ек-ки і торгівлі ім. М. Туган-Барановського, Ін-т проблем ринку та економіко-екологічних досліджень НАН України (м. Одеса), Одес. держ. економ. ун-т. – Севастополь : ДонНУЕТ, 2009. – С. 117–119. (0,1 д.а.)

13. Хомутенко А. В. Сучасний стан недержавних пенсійних фондів в Україні / А. В. Хомутенко // Збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції [«Управління фінансами в умовах вступу України до СОТ»], (Харків, 15 жовт.

2009 р.) / М-во освіти і науки України, Харків. нац. економ. у-т, Спілка екон-ів України, Харк-ий союз страховиків, Харків. регіон. відд. академії техн. наук України, Спілка підприємців Харків. обл., Харків. торгово-промислова палата, Харків. регіон. Фонд підтримки підпр-ва. – Харків : ХНЕУ, 2009. – С. 168–170. (0,12 д.а.)

14. Хомутенко А. В. Оцінка ефективності фінансового контролю Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг України / А. В. Хомутенко // Збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції [«Модернізація суспільного сектору економіки в умовах глобальних змін»], (Тернопіль, 22–23 жовт. 2009 р.) / М-во освіти і науки України, Головне управління державної служби України, Терноп. нац. економ. у-т, Вроцлавський економічний ун-т. – Тернопіль : ТНЕУ, 2009. – С. 346–350. (0,21 д.а.)

АНОТАЦІЯ

Хомутенко А.В. Фінансовий контроль небанківських неприбуткових фінансових установ України – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.08. – гроші, фінанси і кредит. – Одеський державний економічний університет, Одеса, 2010.

У дисертації досліджено теоретичні, організаційні та методологічні основи системи фінансового контролю небанківських неприбуткових фінансових установ. Встановлено сутність та роль фінансового контролю на фінансовому ринку, сформовано елементи його системи. Розглянуто види небанківських фінансових установ та досліджено фінансового-господарську діяльність установ зі статусом неприбуткових – кредитних спілок і недержавних пенсійних фондів як об'єкт фінансового контролю. Систематизовано міжнародні норми і стандарти організації та проведення фінансового контролю за діяльністю кредитних спілок і недержавних пенсійних фондів. У результаті сформовано основні позитивні характеристики, які варто враховувати Україні при реформуванні вітчизняної системи фінансового контролю небанківських неприбуткових фінансових установ.

Проаналізовано організацію та методику державного фінансового контролю небанківських неприбуткових фінансових установ в Україні. Охарактеризовано роль незалежного аудиторського, внутрішньогосподарського та громадського контролю.

Висунуто пропозиції щодо вдосконалення інституційної організації фінансового контролю, форм, у яких він застосовується та методів, які при цьому використовуються. Запропоновано здійснювати пруденційний нагляд з метою оцінки ризиків фінансових втрат небанківських неприбуткових фінансових установ. Розроблено рекомендації щодо проведення внутрішньогосподарського контролю у кредитних спілках та недержавних пенсійних фондах.

Ключові слова: фінансовий контроль, небанківські неприбуткові фінансові установи, система фінансового контролю небанківських неприбуткових фінансових установ, ефективність державного фінансового контролю небанківських неприбуткових фінансових установ.

АННОТАЦИЯ

Хомутенко А.В. Финансовый контроль небанковских неприбыльных финансовых учреждений Украины – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата экономических наук по специальности 08.00.08. – деньги, финансы и кредит. – Одесский государственный экономический университет, Одесса, 2010.

Диссертационная работа посвящена исследованию теоретических, организационных и методологических основ системы финансового контроля небанковских неприбыльных финансовых учреждений.

Анализ научной мысли указывает на наличие разных точек зрения на определение понятия финансовый контроль, а также путаницу между формами, видами, методами финансового контроля. В работе сформулировано сущностное понятие «финансового контроля» как финансовой категории в целом и на финансовом рынке в частности, аргументированы и определены формы, виды, методы и функции финансового контроля. Определены виды финансового контроля небанковских неприбыльных финансовых учреждений по институциональному признаку. Раскрыта сущность системы финансового контроля на финансовом рынке и дана характеристика ее элементов.

Рассмотрена финансово-хозяйственная деятельность небанковских финансовых учреждений, которые согласно законодательства Украины имеют статус неприбыльных – кредитные союзы и негосударственные пенсионные фонды. Сформулирована необходимость осуществления финансового контроля за такой деятельностью.

На основе анализа международного опыта организации и функционирования финансового контроля за деятельностью кредитных союзов и негосударственных пенсионных фондов выделены основные позитивные характеристики, которые следует учитывать Украине при реформировании отечественной системы финансового контроля.

Рассмотрены органы государственного финансового контроля, которые уполномочены осуществлять контроль за деятельностью небанковских неприбыльных финансовых учреждений. Разработана система показателей определения эффективности государственного финансового контроля небанковских неприбыльных финансовых учреждений. Проанализирована методика проведения контрольных мероприятий Государственной комиссией по регулированию рынков финансовых услуг – основного регулятора рынка финансовых услуг. Охарактеризовано роль независимого аудиторского, внутривозвратного и общественного контроля.

Разработаны предложения по усовершенствованию институциональной организации и методики финансового контроля небанковских неприбыльных финансовых учреждений в Украине для повышения его эффективности. Обоснована необходимость внедрения в практику государственного и внутривозвратного финансового контроля пруденциального надзора с целью минимизации финансовых потерь при наступлении определенных рисков в результате их оценки.

Предложены и апробированы методические подходы к проведению внутривозвратного финансового контроля в небанковских неприбыльных финансовых учреждениях.

Ключевые слова: финансовый контроль, небанковские неприбыльные финансовые учреждения, система финансового контроля небанковских неприбыльных финансовых учреждений, эффективность государственного финансового контроля небанковских неприбыльных финансовых учреждений.

SUMMARY

Khomutenko A. Financial control of non-banking non-profit institutions in Ukraine - the manuscript.

A thesis for degree of candidate of economic sciences, specialty 08.00.08. – money, finances and credit. – Odessa state economic University, Odessa, 2010.

The thesis explores the theoretical, organizational and methodological bases of financial control system of non-profit non-banking institutions. The nature and role of financial control in the financial market are established, the elements of its system are developed. The types of non-banking financial institutions are studied, financial and economic activities of the institutions with a non-profit status are investigated – credit unions and non-state pension funds as the object of financial control. The experience of the countries with most distinctive features of financial control organization and functioning in non-profit financial institutions is studied, and as a result – the main positive characteristics are developed which Ukraine should consider in the reform of national financial control system.

The organization and methodology of state financial control of non-profit financial institutions are analyzed. The role of the independent audit, internal and public control is characterized.

Suggestions for improvement of the institutional organization of financial control are shaped, along with forms in which it is used and involved methods. An exercise prudential supervision to assess the risk of financial loss non-profit financial institutions. Recommendation for internal economic control in credit unions and non-state pension funds are elaborated

Key words: financial control, non-profit non-bank financial institutions, non-profit financial institutions financial control system, efficiency of the state financial control of non-profit financial institutions.